

TEHNIKA IN NAZORNOST V UČNI METODI.

SPISAL IVAN STUKELJ.

onec je dnevnega truda in «akademiki malih znanosti» se od šolskega poslopja razpršavajo in razhajajo na vse štiri vetrove. Učitelj gleda za njimi, za to neugnano poskočno otročadjo. Globoko se udihava. Ni čuda, živci so mu napeti kakor strune. Duh se mu polagoma razbira. Godi se mu kakor gledališkemu igralcu, ki zapušča umetne deske; počasi stopa v navadno življenje. Ubogi duh, ki je vodil ta mnogobrojno sestavljeni otroški duševni aparat. In prsi, kako so stisnjene od skoro neprestanega govorjenja, kako to skeli in peče v njih, predno se začno dvigati v mirnem tempu, srkajoč sveži zrak. Na obrazu se krožijo poteze v smehljay ljube zadovoljnosti po prebitem trudu, in blaženi čut bi prevzel vse njegovo bitje, dušo in telo, ko bi mu morda nasproti ne silila skrb in beda navadnega učiteljskega življenja. Pustimo moža v njegovih mislih, v tem trenutku bi ga ne bilo varno motiti . . .

I.

Po znanostih, katere si učenci v ljudskih šolah pridobe, sodijo neuki ljudje, dostikrat celo razboriti možje, da je ljudskošolski pouk samoobsebi zelo, zelo primitiven, da le razposajenost in paglavost otroška dela učitelju preglavico in muko. In, otroke pa je treba prijeti v strah, male porodneže nekoliko polasati, za velike zlobneže rabiti šibo, in učitelj bo imel najložje delo na svetu. Neznani so takim ocenjevalcem ves duševni proces vsakdanjega dela učiteljevega, ki se vrši v šolskem pouku uro za uro, — od trenutja svežosti in moči do skrajne meje dušne ekspanzivnosti. Morda še ne verjamete o težavi šolskega pouka? Poglejte učitelja samega! Ne čitate li v njegovem značaju ozkosrčnosti, pikolovske natanč-

nosti, boječnosti, neodločnosti? Neka nervozna nemirnost ga spremlja povsod. To je beganje duha semtertje, — in ubogi učitelj se izgublja v negotovosti, ker vedno čuti v sebi nepopolnost. V nobenem drugem razboritem stanu se ne zahteva toliko nadaljnjega izobraževanja kakor pri učiteljskem. Ko lega učitelj na smrtno posteljo, še tedaj si morda misli: «Kolik nevednež umiram!»

Vedno povdarjamo, da ljudska šola vzgaja, a vendar nam je v prvi vrsti za pouk, ki naj bi bil le sredstvo v vzgojne namene. Zakaj li tako? Čisto naravno! Dober šolski pouk je sam ob sebi kos vzgoje, ne samo sredstvo. Zato šolsko nadzorstvo presojuje, ocenjuje in razreduje učiteljevo delovanje le po učnih uspehih. Pravo šolsko vzgajanje se namreč več ali manj odteguje očem nadzorstvenih organov.

S tega stališča je nam učiteljem pouk večna skrb, zanj delamo «za žive in mrtve,» da dostikrat zagrešimo proti vzgoji sami, da le zadostimo učnim smotrom. Inu, potem naj se pa še čudimo, da v konferenčnih in društvenih zborih, v spisih govorimo o metodi in metodi pouka, vun in vun.

Zakaj pa je učna metoda tako težka. Vzgojni pouk je umetnost. V vsakem človeku kot vzgojitelju tiči košček te umetnosti, — sicer bi ne bilo v človeštvu nobenega duševnega napredka, — a učitelj, si mora še posebno izpopolnjevati to umetnost, ker pouk v šoli mora biti uravnan po izvestnih načelih, mora imeti trdo zakolčeno obliko, da doseže svoj smoter. Ta umetnost je tem težavnejša, ker učitelj-umetnik ima kot vzgojni predmet živo bitje za snov, medtem ko drugim umetnikom, slikarjem, kiparjem, služi mrtva tvarina v umetniške proizvode. Učitelju so gojenci «divji element», ki nasprotujejo njegovim učnim zgradbam.

Metoda stare šole je bila enostavna in enolična: temeljevala je na samem mehanizmu. Še danes pomilujemo uboge učenčke, ki so si v taki m-učilnici pridobivali prvo vednost in znanje.

Kako pa je v sedANJI šoli, ko mora biti pouk vzgojevalen?

V zadnjih dveh desetletjih se je metoda privedla do nekake — kako bi rekli? — klasičnosti. A ta metoda ni učitelja osrečevala in ga ne osrečuje, ker oklepa njega duha v trde sponе. Kar je nekdanj trpel šolarček za sirovim mehanizmom, tako je ta klasicizem učne metode priklenil učitelja kakor Prometeja na skalo apatije in antipatije. Nekdanj je mehanizem trafil učence, sedaj pa klasicizem učitelja. Pouk mora biti psihološki, t. j. primeren otroškemu duhu, a kdo se je zmenil za to, če je tudi psihološki za učitelja, t. j. če more učitelj zmagovati, da bi ganil ta duševni aparat. Komu so mar psihološka načela v prilog učitelju? Zakaj bi se tudi ne smel ugonablјati eden duh, da se le dela za petdeset ali sto otroških duhov! —

Učitelji smo dobro čutili, da je ta klasicizem učne metode naš jarem, ki nas tlači pri pouku, a nismo videli prav, kje? Spominjajmo se, ko smo kot začetniki sestavljali priprave za pouk, zlasti iz realij! Ali smo mogli potem v šoli popolnoma zmagovati na ta način obravnano učno snov. Tedaj nismo bili odkritosrčni, sicer bi bili zaklicali: «To ni mogoče»!

V tej dobi klasicizma učne metode postal je učitelj suženj — stavka. Malo čudna, a vendar resnična trditev. Vsak stavek je moral po navodilu učiteljevem priti iz učenčevih ust kakor nov svetel tolar. Po dolgovernih vprašanjih obravnaval je učitelj izvoljeno učno snov ter tako po dolgih ovinkih stremil proti zakolčenemu smotru. Vprašanje za vprašanjem se je vilo nalik — «jari kači». Svet in življenje je res grozansko veliko vprašanje, a da bi ljudskošolski pouk sestojal iz samih vprašanj, to pa je — neumnost. In beseda je bila v začetku, in bila je na koncu. Beseda je vihtela in vihti svoje žezlo.

Katero napako smo delali dosedaj v pouku, posebno v realijah? Premalo smo pustili, da bi učenci doživljali slučaje v prirodi, spoznavali prirodne in druge predmete v življenju samem. Dostikrat je učitelj s slabe podobe razlagal in mnogo govoril, učenci pa niso bili stvari kos ter so dobili krive pojme, vendar pa so morali abstrahirati, recimo, dotični predmet opisovati. Dozdevno je bil to izdelek učencev, pa v resnici je bilo mučno delo učiteljevo, tuji nazori, tuje besede, katere so si morali učenci, «hočeš, nočeš, moraš», prisvojiti. Učitelj je stavil umetnim načinom vprašanja o predmetu, po kojih so učenci speli do cilja, katerega je učitelj zakolčil.

In to delo naj bi bilo samotvorno? Pouk klasične metode naj bi učence navajal do samotvornosti. Ta samotvornost je bila le optična prekana. Tako bi lahko trdil tudi popotnik, kateremu se nameravani pot opiše in podado navodila, da je sam našel pot. V sedanji metodi ne damo učencem dosti časa, da bi si predmet, ki je v obravnavi, dobro ogledali, (morda tudi narisali), da bi izražali resnično svoje lastne nazore, temveč nam je le do tega, da prejkoprej pospravimo stvar «pod streho», t. j., da učenci po stavljenih vprašanjih sestavijo povzetek iz dotičnega predmeta ter ta sestavek nauče pripovedovati zdržema. Nam je za besedo več, nego za stvar samo.

Učiteljstvo pa je živelo glede učne metode v nekaki nesvestni blodnji. Ž njo se ni moglo sprijazniti, a tudi ne ž njo se popolnoma razpreti, saj je vladala po vseh naših šolah, ker je bila zasnovana po načelih velikega Pestalozzija. Kdo pa ve, če bi bil tudi on dandanes ž njo zadovoljen v tej obliki?

II.

Pred nedavnim časom nas iz te stagnacije predrami nenavaden sunek. Vzbudili smo se, pogledali kvišku, in bile so formalne stopnje.

Nastalo je živahno gibanje, kakor v mravljišču, če kdo vanj dregne. Mlajši učitelji so stikali glave, prav tako, kakor vzbujene mravlje svoje gobčke, povpraševali, posvetovali in učili se, starejši pa bili kar obupani zaradi te «novosti», češ, kako se bomo tega naučili. Toda krepkejši značaji so s stojiško resignacijo gledali v to «življenje», rekoč: «Zum Teufel ist der Spiritus, das Phlegma ist geblieben!» Na misel jim je najbrže prišel izrek slavnega Ben-Akibe: «Nič ni novega, nič, da bi ne bilo že kdaj na svetu!»

In glej, formalne stopnje so res bile že na svetu! Rabili smo jih, pa nismo vedeli, da jih že imamo. Smešno! Kako je to, da jih nismo takoj spoznali? Tu je bila kriva ta okolnost, da smo starejši metodi povzetek učne ure ali slike sestavljali polagoma med razlago, stavek za stavkom, in učenci so se jih učili in ponavljali, vlačili za seboj, da smo prišli do konca obravnane snovi, pri formalnih stopnjah je pa za to posebna stopnja.

Pouk ljudske šole mora biti vzgojevalen t. j. ne sme biti odvisen samo od slučaja, nekaj nerednega, ampak pravilno sestavljen, zato zahteva svojo metodo, sicer se razgubi v samo ponaukovanje.¹ Kaj je torej učna metoda? Učna metoda nas uči, po kakih pravilih nam je treba postopati, da dosežemo zastavljeni učni smoter.

Metoda pa razpada v štiri dele: 1) učno pot, 2) učno obliko, 3) učni način in 4) učila.

Kako je to, da se je metoda učitelju toliko otežila? Povdarjal se je preveč prvi del učne metode, t. j. učna pot, kot najiminitnejša med temi «štirimi rečmi», in to tako močno, kakor da bi bila pojma učna metoda in učna pot eno in isto. **Eden del se je identifikoval s celoto.** Kakor znano, spada k učni poti — l. delu učne metode —: a) učni načrt (letni načrt), b) razdelitev učnih ur in c) učne slike. Za te poslednje pa se je uporabljala vsa umetnost in bistrournost učiteljeva. Z učno potjo stoji in pade učitelj. Kdor se po njej natančno ne ravna, ta nima prave učiteljske sposobnosti.

A vendar spadajo k učni metodi «štiri reči» in učna pot je samo «četrtina» učne metode. (Tu ne mislim matematično natančno.) Formalist meni, da je učna pot psihološki del učne metode, in da je ta le tedaj psihološka, ako je urejena po peterih formalnih stopnjah. Vendar so drugi trije deli učne metode isto tako psihološki, kakor učna pot sama, kajti pouk brez učne oblike, brez učnega načina in posebno brez nazoril bi bil ravno tako nepsihološki, kakor če popolnoma prezremo

¹ Ponaukovanje - Belehrung; za ta pojem nimamo Slovenci pravega izraza, a narod vendar govori: «Hvala lepa g. učitelj, da ste me ponaukovali!» Zato naj mi tukaj služi to ime. Pis.

učno pot v metodi. Dajmo torej učni poti njeno pravico, upoštevajmo nje važnost kot četrtno učne metode. Izpustimo pa vso tisto nepotrebno načičkano zunanost, ki je za učitelja sama nadležna pritega, da, še več, ki daje ugodna tla med učiteljstvom tako razširjeni — nervoznosti.

Kako pretirana je torej zahteva strogih formalistov, da bi se vsaka učna ura (oziroma vsaka polura) morala deliti na pet formalnih stopenj. Kdor količkaj pozna šolsko prakso, mora pritrditi, da je ta razvrstitev v sto slučajih morda petkrat mogoča. Zadnji dve ali celo tri stopnje preostajajo za poznejši čas. Jeli potem ta učna slika še organična celota, če je med nje deli presledka po eden ali celo več šolskih dni, kakor si domnevajo strogi formalisti. Mimogrede naj si tu stavimo vprašanje, zakaj je nam učiteljem računstvo skoro najljubši predmet, dasi metoda te discipline ni najlažja in se je o nji pisalo že sto in sto navodov? Vzrok tiči v tem, da po obravnani partiji iz računstva sledi uporaba, V. formalna stopnja, t. j. vaja, ki trpi po več dni, tudi več tednov. N. pr.: Učenci so se naučili v 3. oziroma 4. šolskem letu pismenega soštevanja, potem računajo, učitelj pa nadzoruje in popravlja. Kje pride tu v poštev važnost posameznih formalnih stopenj. Tako se godi tudi pri drugih predmetih več ali manj. Pretiravalo se je pa s formalnimi stopnjami tudi v tem oziru, ker se neguje napačna koncentracija, ki sili skupaj stvari, koje se dado spraviti le v rahlo zvezo, samo da se dopolni ta ali ona stopnja. Posamni predmeti ene in iste šolske discipline zahtevajo svojo metodo, zato se ne dajo stiskati v enako šablono. Pri vsakem predmetu pa stopata na dan dve kardinalni zahtevi: 1. najvažnejše 2. najzanimiveše. Kdor to upošteva, bo malo povpraševal po petero formalnih stopnjah.

III.

Ako hočemo pri učni metodi izmed «štirih reči» dati kateri prednost, tedaj jo zaslužijo gotovo: učni način t. j. tehnika in nazorila. Tako delamo v šoli tudi nehote — prirodno. Pri pouku izraža učitelj svojo individualnost, skrbi kolikor moč za največ in najboljša nazorila.

K učni tehniki spada torej učiteljeva osebnost. Vprašam vas: Nili v življenju najvažnejše «to ljubo zdravje»? Skrbimo torej tudi največ zanj. Ne vznemirjajmo se brez potrebe! A tudi nadzorniki naj ne vznemirjajo učiteljev, temveč naj so v presojevanju zlasti starejših učiteljev, ki so vneti za svoj stan, previdni in vselej objektivni. Naj malih pregreškov, ki se dado v kratkem odpraviti in popraviti, vpričo mlajših učiteljev ne pretvarajo v velikanske, škandalozne. Z bolehnimi in občutljivimi učitelji je treba potrpljenja, da se ne zavodijo v nemirno hlastanje po najboljših učnih uspehih. Vse to povzroča pogubno bolezen nervoznost, kojo slabo gmotno stanje učiteljevo kar največ pospešuje. Okrajni glavarji se jeze nad obilico prošenj za dopuste, ki se podeljujejo največ

zaradi nervoznosti, a nadzorstveni organi ne skrbe, da bi se učiteljem ne nakladalo preveč bremen. Nujno potrebno je, da se sestavi navod: Kako naj učitelj varuje svoje zdravje pri šolskem pouku. Srečna je res šola, ki ima zdravo učiteljstvo.

Učitelj mora imeti pedagoški značaj, ne sme se dati vznemirjati po nepazljivosti in kljubovalnosti učencev. Učitelj, ki je vesten, a ne skrupulozen, — natančen, a ne siten, — miren, a ne mrtev, — vstrajen, a ne počasen, — ta ima pedagoški značaj. Seveda temu povprek hodijo prenapolnjeni razredi, glavna mizerija naših šol.

Ako pa je učitelj tudi bolehen ali leze že v starost, moramo vendar biti ž njim zadovoljni, če v pouku prodira njegova individualnost, ki izvira iz navdušenosti do učiteljskega stanu. Duh onemore, njegove moči se starajo, a srce mora ostati vedno čilo, vneto za vzgojo izročene mu mladine.

V vsakem učitelju prodira njega individualnost: ta je izvrsten pevec, oni jezikoslovec, ta zopet prirodoznalec ali šol. vrtnar, oni pa matematik ali risar; nekateri združujejo v sebi po eno ali več ved in spretnosti. Ako dotični učitelji uče iste z vnetostjo, ni se treba nobenemu okrajnemu šolskemu nadzorniku bati, da bi bili v drugih predmetih zanikrni. To je vendar «rerum movens», da človek sledi zmožnostim svoje individualnosti, to daje življenju pravi tok.

Živahen, prijazen ton rodoljubnega učitelja, — seveda ne blaziranca, kateri v javnem življenju črti in preganja naš rod, — ima vendar več priteznosti, kakor pa nekoliko vspodbudnih besed l. formalne stopnje: napovedi učnega smotra. «Največja umetnost pouka je, da se učitelj spusti na stališče otroka in v okrožje njegovih interesov t. j. da kot olikan človek z otrokom sam postane otrok, da ga dvigne v očiščeno okrožje svoje lastne izobraženejše zavesti. Komur je lastna ta umetnost, ta ne potrebuje nobene učne metode. Kdor pa se hoče naučiti te težke umetnosti še-le v praktičnem učiteljskem poklicu na svojo pest in stroške malih: ta naj proučava poprej iste nauke, katere sta postavila veda in izkušnost v učni umetnosti», tako govori Lindner.

Kdor bi se mogel šteti za tolikega umetnika! Zato pa se je treba učiti te umetnosti vsakomur več ali manj, z drugimi besedami: pridobiti si učne prakse. Na učiteljišču je za to malo časa odmerjenega. Tu je glavna pridobitev prakse v hospitacijah, izdelovanju učnih slik, v nekoliko nastopih, malo pa v poznavanju nas obdajajoče prirode in eksperimentovanju. Najsi vlada tu marljivost in izvedenost šolnikov — praktikov, vendar čaka absolviranega kandidata potem v samostojnem delovanju še mnogo naporenega dela. Vse naše šole so si podobne, kakor jajce jajcu, seve po učnih načrtih in smotrih — a notranje življenje po njih, kolika razlika! Prenapolnjeni razredi v slabih šolskih sobah, pomankanje učil,

uboštvo učencev, slab šolski obisk: to so glavni vzroki slabega šolskega pouka, o katerih se je že dovolj govorilo in pisalo.

Kar zadeva izdelovanje učnih slik, takoimenovanih priprav, mora se povdarjati praktičnost, da ne bodo iste učitelju dela obteževale, namesto lajšale. Nekdaj se je tu najbolj zahtevalo načelo: vsestransko. Zato so bile te priprave res vsestranske za — nervoznost učiteljevo. Le pogledjmo si tak «monstrum» z dolgovezni vprašanji, ki se drug drugega love za repe in repke, in zona nas izpreleti. Kako je treba izdelovati priprave, nam najboljše kažejo didaktiška načela: 1. učna snov naj se poprime od interesantne strani, 2. učna snov naj navaja učence do samotvornosti, 3. izbere se najvažnejše in najbistvenejše, ozirajoč se na korist predmeta za življenje, 4. zato naj bo snov tudi kratka; obilna snov vznemirja učitelja, ker mu obtežuje spomin, zavaja ga v razdražljivost in pedagoško netaktnost napram učencem, 5. vaja mnogovrstna, a vendar ne predolgotrajna.

Kdor pošlje v tisk kako učno sliko, naj pošlje tako, kakor jo je v resnici z učenci preiskusil, ne pa kakor jo je spisal doma na svoji mizi.

Tudi nam bodi pri sestavljanju učnih slik pravilo, da vsak predmet zahteva več ali manj lastne metode, ki se ne da stisniti v šablono. Prepirlalo se je, naj li bodo tri ali pet formalnih stopenj. Vsakdo ve, da je za starejše učitelje, katerim že spomin peša, vsak mnogo razčlenjen vsopred težak, zato naj zadostujejo tri stopnje: empirična, logična in tehniška.

Tu mi pod pero sili še eno vprašanje, naj se li učitelj pripravlja za pouk pismeno? Vsakdo ve, da je malo takih pisateljev, ki bi mogli svoje ideje takoj tako razbrati, da bi jih kar v čisto napisali in malo tudi govornikov, koji bi brez priprave ali osnutka nastopili na govorniški oder. To so rekli božji izvoljenci! Ravno tako je tudi z učitelji.

Te priprave so prvič izvrstna vaja v slogu, potem pa pomoč spominu. Saj je znano, da dostikrat človeku misel kar uide izpod peresa, koliko več idej bi šlo še v izgubo, ako bi si jih ne zapisali. Taka zbirka učnih slik izvrstno služi v poznejših letih, da si učitelj kar poišče učne slike, koje baš potrebuje, ter se mu zaradi nove priprave ni treba vznemirjati. Ako bi ne izdelovali učnih slik, potem bi tudi ne mogli v strokovnem listu natančno pokazovati, kako nam je treba postopati pri tem ali onem predmetu. V nemškem narodu je ta panoga pedagoške književnosti že jako razvita, pri nas še le v početku. Ne bi bilo pa dobro, da bi slepo sledili tem tiskanim učnim slikam, temveč prikojimo si jih po svoje. Vsaka pismena priprava naj ima kratko rázporedbo in markantna vprašanja. Več o tem sem govoril že zgoraj.

Učitelj pa mora biti po večletni praksi zmožen, da nastopi tudi brez priprave: «ex abrupto». Treba mu je samo v duhu zasnovati ob-

ravnavo dotičnega predmeta. Tak nastop nima sicer tiste toli zahtevane umetalnosti, pa je značilen in krepek v svojem izrazu, ker vzhaja naravnost iz učiteljevega samotvornega duha in njegovega materialnega znanja.

V dosego učiteljeve praktičnosti se priporočajo hospitacije, koje prirede učiteljska društva in uradne konference. Vsaka taka hospitacija je res več ali manj «elitna» predstava. A to nič ne de, saj bi bilo tudi neumno, da bi se učitelj smešil pred zborom svojih tovarišev. Pri ocenjevanju teh hospitacij pa zaidemo v staro svojo «pikolovsko modrost». Ako nas je učna slika vedla sigurnim potom do smotra, tedaj je bila dobra, zato pustimo vse neznatnosti popolnoma v stran. Hospitacije nam zlasti dobro zlužijo, kadar pride na učno površje kaka «noviteta», da se hitrim potom praktično žnjo seznanimo, kakor je bilo pred nekaj leti n. pr.: spisje in sedaj risanje po naravi. Dado nam pa vrh tega priliko, da spoznamo ne samo učiteljevo učno tehniko, ampak tudi to, da se seznanimo s soslednimi šolami, njih opravo, zbirkami, učili, šol. vrtom itd., kar mnogo pripomore do zboljšanja domačega šolstva. Iz lahko umljivih razlogov so hospitacije na tujih šolah malokdaj možne, zato naj se na večrazrednicah tovarši medsebojno opazujejo pri raznih prilikah.

Kateri učitelj pa ima dobro učno tehniko? Kakor znano, je učna tehnika način, kako se naj učitelj pri pouku vede z vso svojo osebnostjo.

Dobro tehniko ima učitelj:

1. kateri prosto poučuje, — kadarkoli je le mogoče brez knjige —, da ima vedno svobodno oko, ter takoj zapazi nemirne in lene učence;
2. ki kaže mirno samozavest in potrpežljivost, da se ne da od nemirnih učencev zapeljati v strastno jezo;
3. ki razodeva moč in življenje v govornem organu, pa je tudi ekonomičen ž njim, da govori počasi a ne dolgočasno, ne preglasno, da ne uhaja od predmeta v dolgovezne opombe in poučnosti;
4. koji vadi učence v samotvornosti;
5. da je vesele narave, a zraven vendar ne išče efekta v rasposajeni veselosti, ki je naravnost pogubna disciplini;
6. ki v natančnosti in zvestobi kaže navdušenost za svoj poklic;
7. kateri ima obratnost svojega govora, da se takoj izmota iz zagate, kamor ga učenci dostikrat s svojimi odgovori zavedejo;
8. koji ima dovolj materijelnega znanja.

Za vso osebnost učitelja pri pouku pa je treba zopet treh stvari: prvič zdravja, drugič zdravja, in tretjič zdravja. Res čudno je v človeškem življenju, da sebi in drugim pa o raznih prilikah želimo ljubega zdravja, a v dejanju tako malo zanj skrbimo sebi in drugim.

Pouk današnje šole sloni na nazornosti, katero je prvi zastopal Komensky. Ni li tak pouk, pri katerem učitelj največ uspešno uporablja

učila in nazorila, mičnejši, naravnnejši, kakor če se po nekotih izmed peterih formalnih stopinj trudimo s puhlimi besedami vzbujati učencem zanimivost in samotvornost. Srečna je šola, ki ima mnogo dobrih učil. Vse hvale vredni so torej oni učitelji, ki imajo to priložnost a tudi trudoljubnost, da sami izdelujejo učila in nazorila, izmed kojih se marsikatera ne dobe niti za drag denar. Taki store za pouk mnogo več nego strogi formalisti. V tem oziru si bo pouk zlasti veliko pridobil z risanjem po naravi, ki se sedaj uvaja v šole. Kmalu bo čutil veliko izobraževalno silo, postal bo: naraven, mičen in temeljit.

Uporabljajmo torej učila marljivo, ne zapirajmo jih po omarah, kjer brez koristi trohne, temveč razvešajmo in rastavljajmo jih, da je pred šolskim poukom in v drugem prostem času otroci ogledujejo in pregledujejo. Opazuj učence od strani in videl boš, kako krepko se potegujejo za svoje nazore. Posezi včasih tudi ti s svojo besedo med njihov miselni boj, kar bodo z veseljem vsprejeli.

* * *

Ob koncu svoje razprave sem. Prečital sem jo še enkrat in zapazil da bi se dalo marsikaj boljše povedati o tem predmetu. Porodili so se mi ti nazori iz lastne prakse, zato narastli v bolj razprezani obliki. Povdarjal sem med drugim pri pouku kratko snov, in da bi se učiteljstvo ne vznemirjalo radi trde naloge šolskega pouka. Naj me nihče krivo ne umeva, kakor da bi govoril v prilog onim, ki v kamneli učni snovi in v okamnelem učnem načrtu svojega šolskega pouka žive leto za letom o kojih bi se lahko reklo: «In allen Wipfeln ist Ruh', in allen Gipfeln spürest du kaum einen Hauch». To se pravi šolski «petrefakti».

Stavimo si torej še enkrat vprašanje: Odkod prihaja ta nervozna vznemirjenost? Duh časa jo prinaša. Zapaža se tudi v drugih stanovih ki imajo opraviti z duševnim delom. Avstrijske šole — uravnane po vzoru nemških — skrbe največ za izobrazbo otroškega razuma, naj se še tako povdarja vzgojni namen, in za ono izobrazbo deluje učna uprava s pravo birokratsko natančnostjo. Skoro diametralno različne so nam v smotru ljudske šole Angležev, ki ne cenijo naše pojmovne in miselne ljudskošolske izobrazbe, tembolj pa telesno vzgojo in — delo. In veliki slovanski mislec Tolstoj je z uprav revolucionarno roko udaril v današnjo šolsko vzgojo. Ustanovil je po lastnih mislih šolo v Jasni Poljani. Najsí so njegovi nazori nekoliko čudni, vendar nam kažejo, kako je treba nežno mladino poučevati svobodnim in prirodnim potom. Tudi tukaj tiči med ono in našo vzgojo zlata sredina. Zato živela svoboda v našem šolskem pouku!

NEKAJ O RISANJU.

PIŠE FR. KOCBEK.

olgo časa je trajalo, da se je spoznala prava vrednost risarskega pouka, ki ima poleg roke vaditi zlasti o k o . Leta in leta se je brezmiselno risalo po Eichleru, Grandauerju in Tretau-u, torej po zastarelih metodah, s katerimi se nikakor ni mogel doseči pravi smoter tega pouka. Marsikateri učitelj bi morda napravil poskuse po "kaki drugi metodi, ako bi ne imel po predpisih šolskih oblastnij vezanih rok.

V novejšem času so prodrle tudi v risarskem pouku velike reformatorične ideje, katere so zlasti zmagonosno zastopali Prang, Tadd Kuhlmann itd.

«Reformzeichnen» je zdaj geslo po vseh koncih in kotih raznih deželâ in nebroj brošur, navodil in predlog zraščâ kakor glive po blagodejnem dežju v senčnatih gozdih. Samo ob sebi je umevno, da so v tej najnovejši literaturi zastopane razne struje — stare, moderne in najradikalnejše, ki bijó med seboj papirnat boj. Vlada še velika zmešnjava in bode treba počakati, da se pojmi zbistrijo ter primerna metoda dozori. Opazovalcu se nehote dozdeva, da hočemo to, kar smo mnogo desetletij zamudili, kar hipoma popraviti. Ali z enim mahljajem ne pade ni drevo — ni stara metoda.

*

Večinoma se v novejši literaturi o risanju vleče kakor rdeča nit spoznanje, da je treba učenca privaditi, da rišejo iz spomina, potem pa po predmetih ali naravi.

Opozoriti hočem na nekatere take književne pojave, oceno prepuščam drugim.

Vadniški učitelj Rud. E. Peerz v Inomostu je v samozaložbi izdal knjižico «Das Zeichnen nach der Natur» a) in der Stadtschule, b) in der Landschule.

Prav dobra je knjiga Otto Stiepana: «Der Zeichenunterricht in den ersten Fünfjahren», ki se tudi ozira na risanje iz spomina, z barvami in vajami na šolski tabli. Narisani so razni predmeti, ki se nahajajo v šoli, hiši, pri rokodelcih in poljedelcih, v gozdu, na polju in v vrtu.

Ravnatelj deklishe šole na Dunaju Emanuel Bayr je dobil dovoljenje, da so smeje učenke risati rastline po naravi. Na podlagi dotičnih poskusov je izdal knjižico: «Ein Versuch zur Umgestaltung des

Zeichenunterrichtes an der Volksschule», ki sodrži mnogo dobrih migljajev, ali s stilizovanjem rastlinskih oblik je po mojem nemerodajnem mnenju zašel v staro šablono risanja ornamentike, kakor Kuhlmann. Taka stilizovanja imajo morda pomen za ženska ročna dela na mestnih dekliških šolah, na ljudskih šolah na deželi so brezpomembna.

Zanimivo knjigo je spisal Adalbert Micholitsch, naslovljeno «Zur Reform des Zeichenunterrichtes». (Eine Kritik und eine Methode). Ta strog kritik ostro napada Kuhlmannovce, kar je manj razumljivo onim, ki ne poznajo Kuhlmannovega spisa «Das Pflanzenzeichnen in Schulen» v 2 zvezkih. Govoreč o svoji metodi se mnogo ozira na risanje modelov, katere je tudi založila znana tvrdka A. Pichler's Witwe & Sohn na Dunaju, kakor večino imenovanih knjig. Ta način risanja, zlasti z ozirom na perspektivo, zna ugajati srednjim šolam, za ljudske šole je iz lahko umljivih razlogov neizvršljiv.

Karol Walter je pri Ottonu Maier v Ravensburgu izdal 2 seriji «Vorbilder für die ornamentale Behandlung einfacher Naturformen im Zeichenunterrichte.» Ako bi hotel zagovarjati ornamentalno risanje, se da pritrčiti, da so oblike vzete iz nazornega kroga učencev in so vaje primerne za razno darovitost otrok.

*

Razna mnogoletna prizadevanja za reformiranje risarskega pouka vplivala so tudi na šolsko upravo. Ministrstvo za uk in bogočastje je z ukazom z dne 3. maja 1904 št. 16.020 dovolilo šolam, o katerih so okr. šol. nadzorniki prepričani, da bode tamošnje učiteljstvo vsled risarskih zmožnosti gojilo posebno risanje iz spomina in po naravi ter vaje v ročnosti roke, da smejo za poskušnjo risati po prosti metodi. V smislu ukaza dež. šol. sveta v Gradcu z dne 31. jul. 1904 št. 6.985 so dobile to dovoljenje v c. kr. okrajnem glavarstvu celjskem sledeče šole: deška ljudska šola okolica Celje, okolica Vojnik in Žalec, Vransko in Letuš, deška šola v Šmarji in Žusnu, Gornjigrad in Rečica, Dol, Hrastnik, Loka, Zidanmost, Trbovlje, deška in dekliška šola Trbovlje-Vode in nemška šola na Laškem. O dobljenih izkušnjah imajo obširno poročati do 1. avg. 1905.

Kakor je bilo slišati, imajo tudi na Kranjskem posamezni učitelji dovoljenje risati po prosti metodi. Znano je tudi, da so bila lansko in predlansko leto pri mnogih okrajnih učiteljskih konferencah predavanja o risanju po novih metodah.

Tudi se sliši, da bode na letošnji štajerski deželni učiteljski konferenci predaval znan strokovnjak g. Schmorantzer o tem predmetu. In tako imamo upanje, da v doglednem času ukrenejo tudi šolska oblastva primerne korake za reformiranje risarskega pouka.

*

Nova struja v risanju ima svoje zastopnike tudi v Hrvatih. Najznamenitejši med njimi je nedvojbeno g. **Ivan Tomašič**, ravnavajoči učitelj šole v Trnjevem mesta Zagreb.

Prvo vzpodbudo za ta studij je dobil — kakor mi je zasebno pisal — na ferijalnem tečaju dr. Reina v Jeni l. 1902. Takrat je poučil vso najvažnejšo literaturo, potem pa je praktično poskušal na svoji šoli, za kar je dobil posebno dovoljenje. Da si učenci lahko mnogo vadijo spretnost roke, ima v svojem razredu obešenih ob stenah v primerni visokosti 13 velikih šolskih tabel.

Potem je Tomašič v mesecih oktobra in novembra l. 1903. zopet potoval, da vidi enaka dela v šolah v Gradcu, Dunaju, Brnu, Pragi, Draždanah, Lipsiji, Halle na S., Berlinu, Hamburgu (kjer je bil na tečaju društva «Lehrervereinigung für die Pflege der künstlerischen Bildung»), Bremenu, Düsseldorfu, Kölnu, Maincu, Frankfurtu na M., Mannheimu, Karlsruhe, Stuttgartu, Schaffhausenu, Baselu, Bernu, Lucernu, Zürichu, Monakovem in Solnogradu; začetkom oktobra l. 1904. pa je radi tega potoval v Budimpešto.

Na podlagi teh studij je izdelal za svojo dvorazrednico popoln načrt za risanje ter si ustvaril neko samostalno metodo, ki je zelo zanimiva ter važna, da žnjo seznanimo «Popotnikove» čitatelje.

V 1. in 2. šolskem letu (1. razred) rišejo otroci skupno:

1.) **Človeka** (ko stoji, hodi, leta, skače, preskače, nosi košaro na glavi, breme na hrbtu, v enej roki na prsih; cepi drva, kosi, orje, koplje, vzdiguje n. pr. težek kamen itd.).

2.) **Domače živali** (kokoši, gosi, pure, race, svinje, ovce, koze).

3.) **Hišo** in druga poslopja na dvorišču vsakega otroka.

4.) **Pojedine prizore iz naših šolskih sprehodov.**

5.) **Ilustrovanje** primernih beril iz šolskih čitank in drugih prikladnih pripovedek.

Na tem gradivu se risanje v 3., 4. in 5. šolskem letu (2. razred) v skupnem pouku nadaljuje sledeče:

I. Iz glave:

1.) Prosto risanje iz glave ali na pamet.

2.) Ilustrovanje prizorov iz šolskih sprehodov.

II. Po predmetih:

1. Ploščnati predmeti: slikanje s čopičem in risanje listov.

2. Plastični predmeti: a) kateri so nastali vsled rotacije, b) oglati.

III. Risanje človeka in najznamenitejših domačih živali.

IV. Risanje priličnih prirodnih pojavov in prizořov iz življenja.

Otroci se najpred vežbajo na velikih šolskih tablah, potem na tablicah iz lepenke z mehkim materijalom (kredo), zatem na papirju z ogljem, konte-kredo, pasteli, barvanimi svinčniki, čopičem, akvarelnimi barvami, barvanimi tintami, tušem, peresom in svinčnikom.

Temelj vsakemu opazovanju je: oblika, barva, velikost, razsvetljenje in senca, perspektivni pojavi i. dr.

Od jedne vrste se opazuje več sličnih predmetov tako dolgo da se zapomni karakterističnost oblike onih predmetov. Na to se riše tipična oblika teh predmetov, za tem se pokaže predmet v obliki silhonete, potem v podobi barvane strani, naposled pa plastični predmeti v plastični podobi.

*

Mesca oktobra 1904 sem imel priliko, da sem se v Zagrebu osebno seznanil s tovarišem g. T o m a š i č e m, kateri mi je z največjo ljubeznivostjo pokazal risbe njegovih učencev ter mi tolmačil posamezne posebnosti. Razni hrvaški pedagogi od kraljevega naučnega ministrstva nizdol so ga že obiskali in si ogledovali risbe po njegovi metodi.

Tudi meni je metoda toli ugajala, da sem ga naprosil, naj mi pošlje nekatere risbe učencev po raznih stopnjah napredovanja in pouka, kar je drage volje storil. Pokazal sem je na zborovanju «Gornjegrajskega učiteljskega društva» dne 18. nov. 1904. Za posamezne skupine oziroma naloge je še podrobneje označil svojo metodo, kar v naslednjem tudi objavljam.

A) I. razred (1—2 šolsko leto).

1. naloga. Nariši vsak kar hoče in kakor zna!

2. naloga. Narišite očeta, mater, sestro, brata, gospico učiteljico, kateheta, mene (učitelja) ali druge ljudi!

3. naloga. Rišite drevesa (topol, vrbo, jablan, hruško, grm itd.)!

4. naloga. a) Opazuje se deček, kateri stoji na učiteljevem stolu, z obličjem obrnjen proti otrokom. Motri se: glava (čelo, oči, obrvi, nos, usta, lici, ušesa, lasi), vrat, trup, roke in noge. — Narišite onega dečka, kateri je pred vami stal, kakor ste si ga zapomnili!

b) Opazuje se deklica, katera stoji na učiteljevem podiju, obrnjena s hrbtom proti otrokom. Motri se: glava (lasi), vrat, trup, roke in noge. — Narišite ono deklico, ki je poprej stala pred vami, kakor ste si jo zapomnili!

c) Opazuje se deček, kateri stoji na učiteljevem stolu ter je z obličjem obrnjen proti oknu. Motri se: glava (nos, brada, lice, uho, lasi), vrat, trup, roke (leva naprej, desna nazaj), noge (leva izkoračena naprej, desna nazaj). — Narišite onega dečka, kako stoji zdaj pred vami!

5. naloga. a) Narišite konja, kateri vozi voz (prazen), voz sena, drv, buč, gramoza in slično!

b) Narišite na konju jahača (ali jaha oče ali brat, kadar peljejo konje na pašo; jaha vojak, policaj ali cigan itd.)!

6. naloga. Narišite, kako mati doji kravo; kako tele ziza; kako se krava pase; vola, kateri orje; vola ki pelje voz (sena, buč, drv itd.); bika, katerega ženejo na semenj!

B) II. razred (3., 4. in 5. šolsko leto).

7. naloga. Slobodno risanje iz glave. Ilustrovanje pripovedek.

8. naloga. Narišite človeka spredaj, s strani in od zadaj!

9. naloga. Vaje s čopičem in risanje listov.

10. naloga. Risanje po predmetih.

11. naloga. Risanje prirodnih pojavov in prikazni iz življenja.

n. pr. risanje solnčnega zahoda:

a) Opazujte ta teden zahajanje solnca (Gora, obzor, oblika, velikost, barve, svetloba, sence)!

b) Pripovedujte, kar ste si zapomnili, kako je vse izgledalo, ko ste opazovali solnčni zahod!

c) Napišite, kar ste pripovedovali o solnčnem zahodu!

d) Narišite na velikih šolskih tablah solnčni zahod:

a) z belo kredo, b) z barvanimi kredami!

e) Vadite se na papirnatih tablicah risati solnčni zahod:

a) z belo kredo, b) z barvanimi kredami!

f) Vadite se risati solnčni zahod s pasteli na papirju!

g) Narišite solnčni zahod!

*

V Zagrebu so lani hrvaški tovariši ustanovili «Hrvatsko društvo za unapredjenje uzgoja». Prva sekcija omenjenega društva, namreč «Sekcija za promicanje umjetničkoga obrazovanja» ja priredila od 22. decm. 1904 do 15. jan. 1905 veliko rastavo risarij učencev v moderni struji iz zabavišč, ljudskih in meščanskih šol, realk, gimnazij in učiteljišč iz Avstrije, Ogrske, Nemčije, Švice in drugih dežel. Za to razstavo kakor za ustanovitev omenjenega društva je največ delal g. Tomašič. Hrvaško učiteljstvo torej vsestransko napreduje.

Žal, da mi ni bilo mogoče, ogledati si zanimive razstave risarij. Gotovo si je isto ogledal kateri slovenski učitelj ter nam morda o tem poroča.

DONESEK K PREOSNOVI SLOVENSKEGA POUKA NA SREDNJIH ŠOLAH.

PROF. DR. K. OZVALD.

oučevanje slovenščine na srednjih šolah pri sedanjih razmerah ni najvabljivejši predmet. Dočim ima učitelj nemščine na razpolago cele kopice bogatih komentarjev pa vsakovrstnih metodiških in didaktičnih navodil (vzamimo le dotične dele «inštrukcij o poučevanju»!) za obravnavanje svojega predmeta, sem moral jaz včasih obupavajoč brskati, oraje ledino, po raznih knjigah, ko sem se kot začetnik pripravljaj za slovensko uro. Mi ni mamodosedaj za slovenščino ne takih komentarjev, ne metodičnih razprav, «ne inštrukcij», ne šolskih izdaj svojih klasikov, ne porabnih čitank. Da, posamezni zavodi nimajo niti učnega načrta za ta predmet ali pa je, če ga imajo, tak, da se Bog usmili. Ali je potem še kako čudo, da se ponavljajo pritožbe o neuspehih tega pouka in da se zlasti mlajši učitelji branijo tega predmeta ter rajši prevzamejo vsako drugo uro kakor slovensko.

Toda razna znamenja kažejo, da lahko oddahnivši si vskliknemo: Zora puca, bit će dana. Po prizadevanju ankete srednješolskih učiteljev, ki so se o predzadnjem Božiču sestali v Ljubljani na posvetovanje glede preosnove slovenskega pouka, in zlasti po neumornem tozadevnem delovanju prof. dr. Ilišiča se menda v doglednem času rešijo glavna načelna vprašanja, ki pridejo pri tej preosnovi v poštev.

Ako pa so enkrat rešena ta načelna vprašanja v nasvetovanem obsegu, tedaj bo nam pač v prvi vrsti misliti na to, da dobimo za višje razrede nekak kanon vseh tistih del vzorne poezije in proze, ki se naj (razven onih v čitankah) z učenci obdelajo bodisi v šoli, bodisi kot domače čtivo.

Na podlagi nekajletne prakse in resnega preišljevanja sem sestavil tak kanon ter ga dajem tukaj gg. kolegom «slovenščinarjem» na ogled, da eventualno izrečejo o njem svoje mnenje.

Ta moj kanon se naslanja na princip, da se naj goji v 5. in 6. razredu poetika (v 5. šoli epika, v 6. lirika in dramatika), v 7. in 8. razredu pa slovstvena zgodovina. V 7. razredu se naj obdela slovstvo do Stritarjeve dobe (l. 1870). Zahteva, naj učitelj v 7. razredu slovstveno zgodovino obdela do Stritarja, bo se morda komu zdela pretirana, češ, potem ne bo v 8. razredu kaj opravlja. To zahtevo sem stavil raditega, da bo

mogoče učence zadnjega letnika nekoliko orientirati tudi — ne ustrašite se! — o naši «moderni». Res niso vsi ti plodovi moderne Muze vzorne vrednosti, a nikdo ne bo tajil, da bi se ne našlo med njimi marsikatero kleno zrno. In zakaj ne bi svojih maturandov seznanili z najboljšimi novodobnimi deli? Saj se nudi pri tem učitelju dobrodošla prilika, opozoriti učence na to, da tudi v slovstvu ni vedno najboljšo ono, kar je najnovejše.

Kanon.

V. razred.

Jurčič, Jurij Kozjak, slovenski janičar. } Dve povesti na leto
 — Domen. } (menjevaje!)
 — Ponarejeni bankovci.

Erjavec, Mravlja.

— Rak.

Detela, Pegam in Lambergar.

Pagliaruzzi, Izbrane epske pesnitve.

Valjavec, Narodne pripovijetke (v izvorni obliki!).

VI. razred.

Jurčič, Rokovnjači.

— Tihotapec.

— Sin kmetskega cesarja. } Izmed teh dveh vsaj eno na leto!

Stritar, Svetinova Metka.

Mencinger, Moja hoja na Triglav.

Tavčar, Slike iz loškega pogorja (izbor!)

Meško, V koroških gorah (Knezova knjižnica VI.) } Kot primeri za
 — Pot čez travnik » » » } sliko in črtico
 v poetiki!

Z. Kvedrova, Hrvatjarji.

Zupančič, Pisanice. (Kot primer za lepo liriko!)

Shakespeare-Cankar, Hamlet.

Shakespeare-Zupančič, Julij Cezar. } Eno na leto (menjevaje!)

Govekar, Legijonarji.

Jurčič-Govekar, Rokovnjači.

Novakovič, Kosovo, Srbske narodne pjesme o boju na Kosovu.

VII. razred.

Jurčič, Deseti brat.

— Iv. Er. Tatenbah.

— Jurij Kobila.

— Veronika Deseniška.

— Tugomer.

} Vsaj 2—3 dela na leto (menjevaje!)

Jurčič-Govekar, Deseti brat.

Stritar, Sodnikovi.

- Kersnik, Cyclamen-Agitator. } Eno delo na leto (menjevaje)!
- Rošlin in Verjanko. }
- Tavčar, Grajski pisar.
- Vodnik, Izbrane pesnitve.
- Prešeren, » »
- Jenko, » »
- Levstik, » »
- Cimperman Jos., » »
- Šenoa, Karanfil sa pjesnikova groba. } Eno delo!
- Seljačka buna. }

VIII. razred.

- Stritar, Popotne pesni.
- Raja.
- Dunajski soneti.
- Dunajske elegije. } Izbor!
- Dunajska pisma. }
- Nova pota.
- Kritična pisma.
- Zorin.
- Kersnik, Jara gospoda. } Vsaj eno delo!
- Očetov greh. }
- Tavčar, Ivan Solnce.
- Gregorčič, Izbrane pesnitve.
- Funtek, » »
- Aškerc, » »
- Zlatorog.
- Kette, Izbrani soneti.
- Zupančič, Čez plan. (Izbor!)
- Cankar, Na klancu.
- Kralj na Betajnovi.
- Meško, Ob tihih večerih. (Izbor!)
- Mažuranič, Smrt Smail-age Čengijica.

Iz zgodovine šolstva.

I. Slovenca Anton in Josip Špendov ter nastanek «politične šolske ustave». — II. Šolsko-pedagoška naloga iz l. 1829. — III. «Klagovanje enega škólnika.»

Priobčil dr. Fran Ilešič.

I.

Znamenita pedagoga slovenskega rodu, Anton in Josip Špendov.

jožefinski dobi in za francoskih vojen sta na šolskem polju avstrijskem delovala dva brata Slovenca, oba «prosvetljena» svečenika, oba na Dunaju, Anton in (mlajši) Josip Špendov, doma iz Mošenj na Gorenjskem.

a) Anton Špendov.

Starejši brat Anton je bil 1787 «archiepiscopalis curiae ad St. Stephanum cooperatur, Exam. Caes. Regius und anno 1784 gewester decanus facultatis»¹. pred l. 1795 je postal kanonik, pozneje tudi ravnatelj teoloških študij.

O njem se je doslej jedva kaj pisalo; iz lani izišlega dela Weißovega, *Geschichte der österreichischen Volksschule*,² podajam to-le:

Cesar Jožef II. je, ustanovivši generalna semenišča, škofom vzel nadzorstvo teoloških študij. Leopold II. je krenil na staro pot, a strogi jožefinci s tem seveda niso bili zadovoljni; tako je predsednik študijske dvorne komisije pl. Swieten v dolgi ulogi prosvedoval proti načrtom Leopoldovim in v enakem smislu se je izrazil tudi Špendov (pač starejši, Anton).

Naslednik Leopoldov Franc II. je l. 1795. odredil takozvano «Studien-Revisions-Hofcommission» in med nje člani nahajamo tudi kanonika Antona Špendova. Pod predsedstvom Rottenhanovim je delovala ta komisija celih 9 let, dokler ni bila končno sestavljena «Politische Verfassung der deutschen Schulen». V sejah iz l. 1797. je izražal Rottenhan željo, da bi se pri imenovanju učiteljev dale škofom nekatere pravice, a Špendov je bil zoper to.

L. 1803. se je komisija posvetovala o novem načrtu za pouk verozakona. Pri tem se je razvila debata o tem, ali naj se sprejme v katekizem stavek: «Med krstnimi in birmskimi kumi i kumčeti je duševno sorodstvo» in ali naj se opusti stavek, da se zato med njimi ne smejo

¹ Hof- und Staats-Schematismus 1787, kjer je Anton Špendov naveden med doktorji dunajske univerze.

² Kratko naznanilo knjige gl. str. 317, «Pop.» 1904.

sklepati zakoni. Kanonik Špendov je bil za opustitev obeh stavkov, češ: duševno sorodstvo obstoji v sličnosti mišljenja kristjanov z mišljenjem ustanovitelja Jezusove vere. Čimbolj ustrezajo kristjani zahtevam Jezusovim in čimbolj postanejo tako med seboj in svojemu vzoru podobni, tem bliže so si sorodni. Lahko pa se zgodi in se res dogaja, da je krščansko misleče kumče svojemu nekrščanskemu botru po mišljenju čisto nepodobno, torej nič sorodno.

b) Josip Špendov.

Ko je naslednik Felbigerjev v «generalnem ravnateljstvu nemškega šolstva» Gall l. 1788. postal škof v Lincu, je na njegovo mesto stopil naš slovenski rojak Josip Špendov, od 1788.—1816. l. duša vsemu šolsko-političnemu in šolsko-metodičnemu razvoju avstrijskemu.

«Žal, da ni Josip Špendov še našel životopisca», kliče Apih v Letopisu Matice Slov. 1895, 205.

Za tak životopis se je treba primerno pripraviti. Naj podam tu nekoliko literature o njem: Wurzbach, 36. zv., 135, Sebastian Brunner, *Mysterien der Aufklärung in Österreich*, 410; Diemitz, *Geschichte Krains*; Zschokke, *Theologische Studien und Anstalten* 68, 396, 415; Apih v imenovanem letopisu; Slovenski učitelj 1904 (april). *Intelligenzblatt der Annalen der Literatur und Kunst* 1803, Nr. 16, 1807, Nr. 49; *Oesterreichische Biedermannschronik* 1784 in sedaj Weišova knjiga, ki je doslej najizdatnejši pomoček.

Josip Špendov je bil rojen l. 1757. v Mošnjah na Gorenjskem. je studiral v Ljubljani in na Dunaju, postal doktor teologije, katehet dunajske normalne šole od 1782.—1785. l., ko je bil imenovan vicerektorjem dunajskega generalnega semenišča; 1788 je postal višji nadzornik vsega «nemškega» (ljudskega) šolstva, stolni školaster pri Sv. Štefanu, infuliran prelat, leta 1807. vladni svetnik, 1816 umirovljen kot višji šolski nadzornik a zajedno imenovan proštom dunajskega stolnega kapitela, umrl šele 16. januarja 1840.

Kot katehet se je ustavljal Felbigerjevi enostranski izpraševalni metodi, hoteč v mladini buditi vse dušne moči, ne le spomina. Njegova katehitična predavanja na dunajski glavni šoli od 1782.—1788. l. so imela tem večji pomen, ker so se jih morali udeleževati po dva do trije gojenci vseh avstrijskih generalnih semenišč. Iz njih je nastala «Anleitung zum Katechisieren sowohl in Schulen als in der Kirche» (1791). Namesto «Sagansbe metodične knjige» je dal učiteljem navodila v aforizmih. Za razne predmete je uvedel nove šolske knjige ter predlagal, da se v preparandijah uvede pouk v «generalnem basu», ker godba poblažuje srce. Zanimal se je posebno tudi za risanje. Zametal je telesno kazen. Ob smrti cesarja Jožefa je nadvladala njegova metoda popolnoma staro Felbigerjevo.

Udeležil se je z bratom vred sestave «politične šolske ustave», jo redigiral v prvih treh natiskih in tretjemu dodal kazalo. Izdelal je načrt za učno knjigo, zbirko zakonov, ki so bili izdani za varnost življenja, zdravja, lastnine itd. Izdeloval je svoj osnutek s takratnim katehetom pri Sv. Ani, Antonom Hyejem (Hye); izšla je knjiga, urejena končno od njegovega naslednika Leonharda pod naslovom «Lesebuch für Wiederholungsschulen» (1822). Pridobil je od Trattnerja državi zalogo šolskih knjig, katehetski fond je za njega od 11.500 gld. narasel na 100.000 gld., ustvaril je «Witweninstitut für Schullehrer innerhalb der Linien Wiens, welches Spendou von dem Gedanken ausgehend ins Leben gerufen hat, daß nur dann begabte und wohlunterrichtete Lehrer gewonnen werden könnten, wenn dieselben ein anständiges, ihrer Stellung entsprechendes Los ihrer nächsten Angehörigen hoffen dürfen».

Dve leti pred svojo smrtjo, to je l. 1838. je s posebnim darilom omogočil ustanovitev ljudske šole v Mošnjah, svojem rojstnem kraju.

«Spendou war Schulmann mit Leib und Seele und seine Reformen waren nicht unsichere Neuerungen, sondern wohldurchdachte Pläne. Er ist ein um das Schulwesen Österreichs hochverdienter Mann, doch übertraf er an Schroffheit des Josefinischen Standpunktes selbst seinen Vorgänger Josef Anton Gall,» pravi Weiß.

Če je bil (pač starejši brat Anton) Špendov zoper vpliv škofov na odgojo svečeništva, se je Josip izrekel zoper duhovniško nadzorovanje šol. Za cesarja Jožefa II. se je uvedel institut posvetnih okrajnih šolskih komisarjev; njih delovanju je Špendov pripisoval ves napredek šolstva na pr. na Moravskem in v Šleziji, pa tudi na Nižjem Avstrijskem. «Er meinte sogar, daß die ferneren Visitationen der Dechante dem Schulwesen nachteilige Irrungen und Widersprüche veranlassen könnten. Doch könnten die Dechante immerhin auch in Zukunft für das Schulwesen sehr nützlich wirken, wenn sie von den Konsistorien die Weisung bekämen, bei den kanonischen Visitationen ausdrücklich zu sagen, daß der Herr Bischof, in dessen Namen sie gekommen, um ihrer zeitlichen und ewigen Glückseligkeit [willen] wünsche, sie ermahne und es ihnen auf ihr Gewissen lege, die Verordnungen in Schulsachen zu beobachten.» V tem smislu je v istini tudi izišla odredba na moravsko-šlezijški gubernij 6. febr. 1789.

Kako odločna Jožefinca sta bila oba brata in kako uvaževana je bila njuna darovitost, kaže najbolj to, da sta bila l. 1784. (ko je Josip bil jedva 27 let star) sprejeta v takozvano «Oesterreichische Biedermanns-chronik», torej v knjigo, ki je slikala najbolj odločne in najvažnejše zastopnike jožefinske kulture; tam je čitati o njiju: «Spendou (Gebrüder). Beide Kuraten auf der erzbischöflichen Kur zu St. Stephan in Wien. Beide einsichtsvolle, hell denkende, rechtschaffene Theologen, die demnach ihren Mitbrüdern in eben diesem Haus zum Beispiel und Vorbild dienen könnten».

II.

Šolsko-pedagoška naloga iz l. 1829.

V župnišču središkem na Štajerskem sem našel star rokopis z naslovom: Uibungs-Aufgaben für das 1te Semester 1829.

V teh vajah so izdelana sledeča vprašanja: 1.) Welche Eigenschaften werden zu einem guten Schullehrer erfordert und was können Seelsorger zur Bildung derselben beitragen? — 2.) Welches ist der Zweck der sogenannten geistlichen Exerzitien? Können und sollen dieselben von den Seelsorgern öfters vorgenommen werden? — 3.) Vor welchen Gebrechen rücksichtlich der Annahme, Persolvierung und Evidenzhaltung der Meßstipendien haben Priester sich zu hüten, damit die daraufhaftenden Gewissenspflichten bei ihren Lebzeiten oder nach ihrem Tode nicht verletzt werden?

Izsledovalca šolsko-zgodovinskih stvari zavzame prva izmed teh treh tem; nadeja se, da najde tu marsikaj zanimivega iz dobe «Politične šolske ustave» (Politische Schulverfassung), to je onega zakona, ki je bil po svoji osnovi veljaven do l. 1869.

Že podatek «Aufgaben für das 1te Semester 1829» kaže, da imamo tu opraviti s šolskimi izdelki, zajedno pa svedoči značaj vseh treh tem, da je misliti na duhovniške kroge. Iz tega sledi, da so to bile naloge slušateljev bogoslovja leta 1829. in sicer sigurno v Gradcu.

«Politična šolska ustava» je v § 110.¹ določala: «Z ozirom na naraščaj spretnih katehetov ostane neizpremenjeno veljavna odredba, da ne sme noben svečeniški kandidat (razen piaristov) biti posvečen, če si ni pridobil dobrega izpričevala, namreč izpričevala prvega reda o napredku v katehети in pedagogiki. Tudi ne sme nikdo teh panog svečeniku potrebnih znanosti slušati prej nego v zadnjem letu teoloških študij, ker katehetika predpolaga znanje drugih.

Posebe še je odredjal § 111.: «Kleriki svetnega svečeništva morajo prisostvovati predpisanemu katehetično-pedagoškemu pouku v glavni šoli onega kraja, kjer se nahaja škofijsko semenišče; ob njega koncu jih izpita njih učitelj in škofijski višji nadzornik ter dobe predpisana izpričevala, ki morajo imeti podpis kateheta, višjega nadzornika in stampilijo glavne šole . . .»

Naše teme so bile dane graškim bogoslovcem četrtega letnika v šolskem letu 1829 ali 1830. Dalo bi se dognati, kdo je takrat dovršil v Gradcu bogoslovje in pozneje kaplanoval ali župnikoval v Središču, ki je do l. 1859. pripadalo sekovski škofiji.

¹ Navajam izdajo iz l. 1844.

Prva, šolsko-pedagoška tema obravnava vsebino ednajstega poglavja «politične šolske ustave» (§ 209—264), naslovljenega «Eigenschaften und Pflichten des Lehrers und des Orts-Seelsorgers». Izdelek se ne odlikuje po posebni izviranosti; nekatere točke so samo prepisane iz zakona; na to bom opozarjal pod črto.

Evo rokopis:

Welche Eigenschaften werden zu einem guten Schullehrer erfordert und was können Seelsorger zur Bildung derselben beitragen?

(1.)

Es lehrt die Erfahrung, daß das Gedeihen des Schulunterrichtes vorzüglich von den guten Eigenschaften und frommen Gesinnungen geeigneter Lehrer abhängt, daher mit folgenden guten Eigenschaften die Schullehrer und Schulgehülfen ausgerüstet sein müssen, nämlich mit erbaulichen Sitten und hinlänglichen Wissenschaften, als

1.) Daß der Schullehrer sich angelegen sein läßt, nicht nur einen frommen und religiösen Lebenswandel*) und ein gutes Benehmen sowohl gegen seine geistliche und weltliche Vorgesetzte, als gegen jedermann an Tag zu legen,**) sondern auch beflissen sei, durch fortwährende eigene Vervollkommnung seine Wirksamkeit für seinen Beruf zu erhöhen und seine große Verantwortung für das zeitliche und ewige Heil der ihm anvertrauten Jugend lebhaft zu erkennen und hiernach gewissenhaft zu wirken.

2.) Daß er ein untadelhafter, nüchtern, kluger, ehrbarer, züchtiger, für sein Fach verständiger, verträglicher Mann sowohl gegen die Ortsgeistlichkeit als auch Pfarrgemeinde sei und daß er sich jeder Schwelgerei, jedes entehrenden Wandels auf das sorgfältigste entziehe und für das Wohl des Hauses und seiner Familie als ein besorgter Hausvater erscheine. (*izprva je bilo pisano, a je prečrtano: ... für sein Fach gelehrter . . . hingegen kein Säufer, kein Schläger, sondern ein eingezogen stiller und guter Hausvater sei.****)

Er soll als Lehrer auch die Tugenden der Geduld, der Demut, der Sanftmut und Vaterlandsliebe besitzen; sein ganzes Äußere soll immer von der Art sein, daß er durch sein Betragen das nicht niederreiße, was er durch seine Lehren so mühsam aufbaut hat.

Was die Besuche verschiedener Örter, Gesellschaften und Häuser anlangt, versteht sich von selbst, daß er alles vermeide, was seinem guten Rufe und der Achtung seines Standes nachteilig sein könnte, z. B. eine öffentliche Tanzmusik

*) Pol. Schulv. § 211: (Der Lehrer) sei ein gottesfürchtiger Mann . . .

***) Pol. Schulv. § 246: Seinen Vorgesetzten, dem Orts-Seelsorger, dem Schuldistriktsaufseher und den obrkeitlichen Beamten soll der Lehrer mit geziemender Höflichkeit und Ehrerbietigkeit begegnen, ihre gütlichen Erinnerungen mit Dank annehmen, ihre Befehle mit schuldiger Ehrfurcht anhören und genau befolgen . . .

****) § 248. Der Lehrer sei friedliebend und meide sorgfältig jede Gelegenheit zum Zanke . . . Sich selbst Recht schaffen wollen, Schimpfworte mit Schimpfworten, Beleidigung mit Beleidigung erwidern macht allemal sträflich und verächtlich.

§ 251.: Das ganze häusliche und öffentliche Verhalten des Lehrers sei untadelig und musterhaft. In seinem Hause herrsche Ordnung, Reinlichkeit, Friede und eheliche Eintracht, gute Kinderzucht und Wirtschaft . . . Er meide überhaupt alles in Handlungen, Mienen und Geberden, was ihn lächerlich, verächtlich oder strafbar machen könnte.

mitzumachen,*) aber da mit heiligem Ernste, verbunden mit Liebe und Teilnahme erscheine, wo er, von Pflicht gerufen, erscheinen muß.

3.) Darf der Lehrer nach dem Inhalte der politischen Schulverfassung (Absch. 9, § 29) nicht Gehilfen in der Absicht aufnehmen, um sich selbst ohne Not dem Unterrichte zu entziehen, oder minder geeignete wählen, z. B. solche Individuen, welche sich erst für das Lehramt vorbereiten, wobei dann nicht selten sowohl der Fortschritt der Kinder im Lernen als die Ordnung und Schulzucht bedeutend leiden oder mit Schulgehilfen, zum Nachtheile der Schule zu leicht wechseln, weswegen ohne Genehmigung der Schuldistriktsaufsicht kein Gehilfe weder aufgenommen noch entlassen werden darf.**)

4.) Daß er als ein gewissenhafter Mann handle, die Schüler während der Lehrstunden nicht für Privatgeschäfte z. B. zum Läuten verwende, kein höheres Schulgeld abnimmt, als er befugt ist vermög Gubernial-Verordnung dto. vom 30ten 7ber 1824.

5.) Soll ein jeder Schullehrer mit den Zeugnissen über den gehörten Präparandenkurs, über die an einer öffentlichen Lehranstalt gehörte Erziehungswissenschaft, über den [an] öffentlichen Unterrichtsanstalten aus der Metodik aller Lehrgegenstände und insbesondere der Religionslehre erhaltenen Unterricht besitzen und mit dem darüber erhaltenen Zeugnisse versehen sein. Wenn ein Schullehrer sich nicht auf diese Art auszuweisen vermag, so muß derselbe gleich vom Unterrichte entfernt werden.

6.) Soll der Schullehrer nicht nur mit sittlichen und religiösen Geschicklichkeitszeugnissen im Lehrfache versehen sein, sondern auch mit Musikkenntnissen vorzüglich im Orgelspiel und Chorlagesange,***) in wie weit er geeignet sei, bei der Chormusik zur Verherrlichung des Gottesdienstes mitzuwirken, und wenn er die gehörige Fertigkeit noch nicht besitzt, daß er sich bemüht dieselbe anzueignen.

Hiebei hat man darauf zu sehen, daß der Schullehrer keine unschickliche Lieder unter dem heiligen Meßopfer singe und besonders unter der heiligen Wandlung auf der Orgel unanständige profane Melodien spiele.

Ist ein Schullehrer mit oben besagten moralischen und sachverständigen Eigenschaftn nicht ausgerüstet oder durch böse Beispiele, Ausschweifungen, grobes mürrisches Wesen u. d. gl. mehr schadet als nützt, so trage man im Falle, daß derselbe durch Zureden nicht gebessert werden kann, kein Bedenken, die Sache am gehörigen Orte anzuzeigen. Besser ist immer, daß ein unfähiges Individuum den Unterhalt verliert, den es nicht verdient, als daß so viele junge Leute durch ihn für ihr künftiges Leben vernachlässigt oder verdorben werden.

(II.)

Seelsorger können zur Bildung der Schullehrer folgendes beitragen:

*) § 252.: . . . (Der Lehrer) halte keine Schenke, er musiziere nicht in Schankhäusern, bei Hochzeiten, Kirchweihfesten und andern öffentlichen Tänzen. Er gebe niemanden einen verbotenen, einen unanständigen, anstößigen Aufenthalt. Er meide alle Zusammenkünfte, bei denen er Gefahr läuft, seinen guten Namen und sein Ansehen zu verlieren, zum Saufen, Spielen, Zanken und zu unbesonnenen Gesprächen verleitet und ausserstand gesetzt zu werden, die Pflichten seines Berufes pünktlich zu erfüllen.

**) «Gehilfe» je nekako sedanjí učitelj («kantnar») poleg nadučitelja; ta-le je «Schullehrer», «Schulmeister» = šolmešter, školnik. Ako je bilo nad 100 učencev, se je razred delil in poklical «pomočnike»; «pomočnike» pa so dobili tudi stari in bolni «šolniki». Plačevali so si «šolniki» sami svoje pomočnike, vendar so zato dobivali često prispevek iz šolskega fonda.

***) § 220. (Vslod odredbe po l. 1805.): Da der Schul- und Messnerdienst überall, wo es immer tunlich ist, verbunden sein muss, so muss auch jeder Schullehrer soviel Fertigkeit im Orgelspielen besitzen, dass er die üblichen Melodien der gesetzlich eingeführten Kirchenlieder nach den Regeln der Kunst fehlerfrei zu spielen imstande sei.

Der Schullehrer und der Religionslehrer haben beinahe einerlei Zweck bei ihrem Amte, die Aufklärung und Bildung der Jugend: beide müssen also in gutem Vernehmen stehen und ihre Kräfte vereinigen, um daß erwünschte Ziel zu erreichen.

Daher soll der Seelsorger das moralische Muster für den Schullehrer und für die Schuljugend sein. Alle moralischen Eigenschaften, die der Schullehrer haben soll, muß er in einem viel höheren Grade besitzen. Dadurch wird er sich Hochachtung und Vertrauen bei dem Schullehrer, bei Eltern und Kindern verschaffen; dadurch wird er seinen Lehren und Ermahnungen Kraft und Würde geben: dadurch wird er seinem Lehrer zur Bildung dienen. *)

Ohne das Bewußtsein erfüllter Pflichten und einer gänzlichen Untadelhaftigkeit könnte er gegen den Schullehrer und dessen Gehülfen, gegen Eltern und deren Kinder zu nachsichtig sein und sich nicht getrauen, ihre Fehler mit bescheidener Freimütigkeit zu rügen und sie nötigenfalls mit Ernst zur Pflicht anzuhalten. Käme es zu Klagen und Untersuchungen, so könnte ihm die Nachlässigkeit, Grobheit und Widerspenstigkeit und die üble Aufführung des Schullehrers zur Last gelegt werden. **)

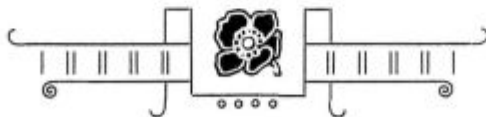
Die nächste unmittelbare Aufsicht über die Schule und den Schullehrer ist der Orts-Seelsorger. Dieser ist nicht nur dazu geeignet, weil der Religionsunterricht der Hauptteil der Belehrung in Volksschulen ist, sondern auch dadurch, weil der geistliche Stand vermöge seines Berufes dem Staate beim Lehramte überhaupt das größte Gewicht zu geben vermag [*izprva*: überhaupt dienen und darin vormals auch am meisten gedient hat]. Ja — der Orts-Seelsorger hat demnach sowie über den Religionsunterricht auch über den Unterricht in seiner Schule, über das methodische Verfahren, über den Wandel des Schullehrers, über den Fleiß und Sittlichkeit der Schüler und über das Anhalten der Eltern in Hinsicht auf das Schicken ihrer Kinder zur Schule zu wachen, die Gebrechen mit sanftem Ernste zu bessern und bei nicht erfolgter Besserung die Anzeige an den Schuldistrikts-Aufseher zu machen. ***)

(Konec prihodnjič).

*) Razen zadnjega stavka «dadurch wird er . . .» vse in sicer doslovno v § 257.

**) Doslovno § 258.

***) Do nekaterih izrazov doslovno § 1., samo da se tu glasi prvi stavek: «Die nächste unmittelbare Aufsicht über jede Trivialschule und auf dem Lande auch über jede Hauptschule ist dem Ortsseelsorger anvertraut», manjka torej «über den Schullehrer» — nadalje: «dienen soll und darin vormals auch am meisten gedient hat».

PEDAGOŠKI UTRINKI.

IVAN ŠEGA.

CX.

Kar so poznanjski Poljaki v Prusiji to so koroški Slovenci v Avstriji. Kako se med njimi ravnopravnost, ki je obljubljena po zakonu vsem avstrijskim narodom, izvršuje, nam živo dokazuje ravnokar izišla drobna knjižica pod naslovom: «V boj za slovensko šolo!»¹

Ker je boj, ki ga bije koroški Slovenec precej dobro znan čitateljicam kakor tudi čitateljem «Popotnika», navesti hočemo le najmarkantnejše podatke iz omenjene knjižice, da se lahko prepričamo, kako sistematično se raznaroduje naš narod na Koroškem.

«Meseca julija 1903 je prejel krajni šolski svet št. jakobski naslednji odlok:

C. kr. deželni šolski svet je z odlokom dne 17. IV. 1903, št. 1275/D š. s., glasom § 6 državne šolske postave z dne 14. V. 1869 in vsled sklepa seje dne 5. VI. 1903 o jezikovni uredbi ljudske šole v Št. Jakobu sledeče ukrenil.

1. Ljudska šola v Št. Jakobu v Rožu naj se razdeli v slovensko-nemško in slovensko šolo.

2. V slovenski šoli naj se nemščina kot učni predmet poučuje v večji meri od 3. šolskega leta, in sicer v 3., 4. in 5. šolskem letu po 3 ure, v 6., 7. in 8. šolskem letu pa po 4 ure na teden.

3. Nemščina naj se od 3. šolskega leta kolikor mogoče poučuje s pomočjo nemškega učnega jezika.

4. Pri nazornem nauku (?!) v 2. (beri drugem) in pri ponavljanju realij in računanja od 3. do 8. šolskega leta je dovoljeno (!?) rabiti deloma slovenski, deloma nemški učni jezik.

5. Da otroci ne bi bili preobloženi z ukom, je dovoljeno od 3. šolskega leta izpustiti po eno uro risanja in telovadbe. (!)

6. Postavni zastopniki slovensko šolo obiskujočih otrok se smejo izjaviti, da se njihovi otroci od 3. šolskega leta nemščine kot učnega predmeta ne bodejo učili. — To izjaviti pa je dovoljeno le ob začetku leta pri šolskem vodji bodisi pismeno ali ustmeno; ta izjava velja potem za celo leto.

7. V slovensko-nemški šoli je v 1. šolskem letu pouk s pomočjo slovenskega učnega jezika, ob enem pa je v nazornem in jezikovnem nauku šolarje vpeljati v nemški jezik. V 2. šolskem letu naj se iste vaje nadaljujejo in naj se preide k porabi nemškega učnega jezika. V 3. šolskem letu je poučevanje večinoma (!). od 4. šolskega leta naprej pa izključno v nemškem jeziku.

8. V slovensko-nemški šoli naj se od 3. šolskega leta slovenski jezik kot učni predmet poučuje po 3 ure na teden.

9. Da otroci ne bi bili preobloženi s poukom, je dovoljeno od 3. šolskega leta izpustiti po eno uro risanja in telovadbe.

10. Postavni zastopniki slovensko-nemško šolo obiskujočih otrok smejo izjaviti, da se njihovi otroci od 3. šolskega leta slovenščine kot

¹ V boj za slovensko šolo! Priloga «Miru» št. 45. dne 10. nov. 1904. Spisal Matej Ražun župik. Str. 67.

učnega predmeta ne bodejo učili. To izjaviti pa je dovoljeno le ob začetku šolskega leta pri šolskem vodji, bodisi pismeno ali ustmeno; ta izjava velja potem za celo šolsko leto.

11. Razdelitev zdajne petrazredne šole v Šent-Jakobu v slovensko in slovensko-nemško šolo naj se zvrši začetkom šolskega leta 1903/1904.»

Koliko razredov bode imela vsaka šola, to odlok določuje na ta način, da se bo število razredov vsake šole določilo po številu v to ali ono šolo oglašanih otrok. Kak nestvor bode sedaj ljudska šola sploh v Št. Jakobu posebno utrakvistična se pa razvidi iz sledečega. Utrakvistična šola bo imela kakor je pokazalo izredno popisovanje šol. otrok meseca februarja t. l. najbrže tri razrede. In na te tri razrede se razdeli 8 šolskih let¹ tako da pride na 1. razred 1. in 2.; na II. razred 3. in 4., na III. razred pa 5., 6., 7. in 8. šolsko leto.

In učni jezik na tej šoli?

«Glasom 7. točke prej naznanjenega odloka c. kr. deželnega šolskega sveta bode v utrakvistični šoli **samo v I. razredu slovenski učni jezik, in še tu ne zavsem; kajti učitelj mora že otroke ki so začeli v šolo hoditi, učiti nemškega jezika!** V I. oddelku II. razreda je večinoma v II. oddelku in v III. razredu pa izključno nemški jezik.»

In knjige na utrakvističnih šolah? Slovenske knjige na takih šolah na Koroškem sta le «katekizem» in «abecednik», a «abecednika» sta **dve tretjine nemški!**

Sicer se izgovarja deželni šolski svet na Koroškem, da nima drugačnih (!?) knjig, kakor le nemške za utrakvistične šole; kajti naučno ministrstvo je sicer že **pred petimi leti** obljubilo izdati potrebne knjige za utrakvistične šole, a do danes še niso tiskane.

Šole na slovenskem Koroškem so pa izven dveh ali utrakvistične ali čisto nemške: **a potrebnih knjig ni!**

Kako pa se uči na utrakvističnih šolah, nas poučuje kaj dobro uzor-utrakvistične šole na Koroškem namreč ona v Rožeku. Na tej šoli ni razven dve tretjini nemškega «abecednika» nobene slovenske knjige in niti učiteljica II. razreda, niti učitelj III. razreda **ne znata slovenski.**

Da pa koroškimi Slovencem s takimi slovenskimi šolami, kakršno navaja ravnokar omenjeni ukaz dežel. šol. sveta, ni dosti pomagano, je jasno kakor le kaj. Tudi «slovenskih» šol glavni namen je raznarodovanje. Karakteristični sta 1. in 4. točka omenjenega ukaza. Le pazno ga je treba prečitati!

Kak namen imajo pa ravno utrakvistične šole in kako pretkano postopa slavni c. kr. dežel. šol. svet na Koroškem v svoji preveliki ljubezni do Slovencev, nam glasno priča usoda ljudske šole v Grabštanju. — Nomen est omen! — Do l. 1892. je bila šola v tem kraju utrakvistična to leto so jo spremenili v popolno nemško šolo in dne 31. maja 1902. je ukazal tam. c. kr. okraj. šol. svet, da se mora **tudi krščanski nauk poučavati v II. in III. rsredu grabštanske šole v nemškem jeziku.**

Kam plovemo!

¹ Po učnem redu za ljudske šole na Koroškem.

KNJIŽEVNO POROČILO.

NOVOSTI.

Knjige družbe sv. Mohorja za l. 1904. Družba sv. Mohorja je obdarila l. 1904. svoje društvenike z nastopnimi 6 knjigami.

1. Zgodbe sv. pisma. (11. snopič). 2. Lurška mati božja (Molitvenik). 3. Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini 1878. (Spisal Jernej pl. Andrejka) l. snopič. 4. Bodi svoje sreče kovač. 5. Lisica zvitorepka. Spisal Jos. Brinar (Sl. Večernice 56. zvezek) in 6. Koledar za l. 1905.

Od vseh 6 knjig boste knjigi pod 3 in 5 večini članov gotovo najbolj ugajale. Zlasti «Lisica zvitorepka» ima tako radi pripovedovalne dovršenosti, kakor radi krasnega jezika klasično vrednost. — Če bode prilika, pogovorimo o eni ali drugi teh knjig še obširneje.

Opis Sv. Križa. Spisal Peter Medvešček, nadučitelj v Gorici 1904. Tiskala Narodna tiskarna. Cena 40 v. — Sveti Križ na Vipavskem je opisan v tej brošurici v zgodovinskem in zemljepisnem oziru in bode ta opis zlasti primorsko učiteljstvo in ožje tamošnje rojake zanimal.

H. Sienkiewicz: **Potop.** Zgodovinski roman. Poslovenil Podravski. «Slovenske knjižnice» zvezek 138 — 146. I. knjiga. Str. 672. Tekom leta izidejo še ostali 3 zvezki tega svetovno znamenitega dela, za katero se bodemo imeli zahvaliti podjetni «Goriški tiskarni», katero najopleje priporočamo v občno podporo.

Primož Trubar. Zgodovinska epska pesnitev. Napisal A. Aškerc, 1905. Cena: broširan izvod 2 K, vezan 3 K. V zalogi, lg. pl. Kleinmayr-a in Fed. Bamberga v Ljubljani. Več o tem imenitnem proizvodu drugi pot.

Razgled.

Listek.

Izčiščenje šolskih tabel. Platnene in lesene šolske table, koje se mnogo rabijo, imajo v globinkah nanešene mnogo prisušene krede, ki se ne da niti z gobo niti s cunjjo izbrisati, in tako je tabla vedno siva, mesto črna. Kreda s takih tabel odstranimo, če jo najprvo umijemo s čisto vodo, da se splahne zgornja plast, a potem pa z octom (jesihom), v katerem se namreč kreda razpusti, tako dobimo zopet lepo črno tablo. — Enako se z octom odstranijo zasušene kemične apnene spojine s steklenic in kozarcev, ki so razpuščene v studenčni vodi, a ko se izparijo, se prisuše na steklu in se težko dajo izmiti. Izplahnemo li steklenice z octom, izginejo madeži in obročki v trenutku. **J. St.**

Čuden slučaj. V svojem lastnem životopisu nam pripoveduje pokojni literat in šolnik, dr. Josip Muršec (1807—1895) iz svojih dijaških let ta-le velezanimivi dogodek: «Kaj redkega se je primerilo, ko sem bil v 8 šoli. Prišedši nekoliko pred začetkom izpita v dvorano, zapitam, kdo mi more razložiti dokaz o mavri; vse drugo da vem, le tega ne prav. Součenec Mrule stopi k črni deski in mi ga urno razvije. Skrbno si ga pregledam, pa hitro zbrišem, ker je prof. Hessler že pristopal. Sede se in pokliče naju k izpitu, rekši: «G. Mrule, podajte mi dokaz o mavri! O ti

srečnik, si mislim, boš lahko dobil dober red, saj znaš ta dokaz izvrstno! A čudo! Mrule ne zine, ne more — ne ve zapisati nobene številke, ne razvijati, ko mu prijazni profesor pove začetek. Nevoljen reče tedaj meni, naj izvršim isti dokaz — in dognal sem ga do pike. Glejte, mu reče, tako se napravi dokaz in se dobi red prednosti. In zopet mu veli poskusiti dokaz, a vse zaman, Mrule ga ne zna začeti. Sedaj vstanem in rečem prav spoštljivo: «Dovolite, prečastiti g. profesor, da Vam nekaj razodenem! Malo pred Vašim vstopom sem poprosil součence, kateri bi mi znal napraviti dokaz o mavri. G. Mrule mi ga je hitro pokazal in ga zna bolje od mene. Vsi navzoči lahko to posvedočijo.» Na mah potrdi nad 30 modroslovcev resnico mojih besed. In zopet mu reče: «Poskusite ga, morda ga znate sedaj!» Mrule se ga le ne spominja. Vsi strmimo. Zato mu veli, naj sede kraj mene in se zglesi, kadar se ga zave. Med tem je profesor izpraševal druge. Lahko si misliš, da nas nobeden ne ostavi učilnice — radoveden izida prečudne duševne zagonetke. Po dolgih dveh urah se je Mrule zglasil — ter izvrstno dognal usodni dokaz.»

Dr. Fr. Ilešič.

Pedagoški paberki.

Deset zapovedi nravnosti. Po francoskih ljudskih šolah je razširjeno sledečih 10 zapovedi nravnosti:

1. Ljubi svoje sošolce, ki bodo v življenju tvoji sodelavci.
2. Ljubi pouk, ki je duševna hrana; bodi učiteljem hvaležen, kakor svojim starišem.
3. Posveti vsak dan kakšnemu koristnemu delu.
4. Spoštuj poštene ljudi, uvažuj vsakega, toda ne daj se nikomur pod noge.
5. Ne sovraži in ne žali nikogar izmed onih, ki so ti enaki; ne maščuj se, a brani svoje pravo in nasprotuj samovolji.
6. Ne bodi nasilen; brani slabe in ljubi pravičnost.
7. Pomisli, da vse dobro prihaja iz pravice. Kdor uživa, ne da bi delal, okrade delavca za kruh.
8. Pazi in misli, kako ti je najti resnico. Ne veruj ničesar, kar nasprotuje razumu.
9. Ne pravi, da je domoljub, ki sovraži druge narode in si želi vojne, kajti vojna je ostanek barbarstva.
10. Deluj na to, da bi nekoč živeli vsi ljudje v sreči in miru kakor bratje.

Ilustrirani katekizem. Salezijanska tiskarna v Turinu je izdala ravnokar ilustrovani katekizem pod imenom: *Compendio della Dottrina Cristiana conforme al testo autentico prescritto dall' Verscovo Lombardo e Piemontese*. Knjigo—obsegajočo 400 strani — krasi 62 slik in stane 40 centesimov. Tudi Francozi se že ponašajo s takimi katekizimi.

Latinščina brez sklonil svetovni jezik za znanstvo. V kraljevi belgijski akademiji je obravnaval prof. Mansion ta predmet. Njegova razprava je imela to-le jedro: Trije jeziki so igrali v minulosti važno ulogo svetovnega jezika, in sicer grščina na vzhodu od Aleksandra do poznega srednjega veka; latinščina na zahodu od Cezarja do 17. stoletja; francoščina v velikem delu Evrope v 18. in 19. stoletju. Klasična grščina je bila pretežka, latinščina je postala pretežka, ko so učenjaki renesanse zahtevali Ciceronsko latinščino, francoščina pa je oslabela, ko je oslabela francoska država. Danes uporabljajo vsi veliki narodi toliko v vedah kakor v drugih pojavih narodnega življenja svoj jezik. Popolnoma nemogoča je torej misel, da bi še sedaj uporabljali za vedo vsi narodi klasično grščino ali latinščino. Gotovo je tudi, da se ne pripozna prednost nobenemu modernemu jeziku. Edino kar nam

ostane, je umetni jezik. Profesor Mansion predlaga, da bi se sprejel kot mednarodni jezik latinski jezik brez sklonil, kakor je to nekdanj predlagal turinski profesor Peano. V tej latinščini ni več sklonil, tudi osebil ni. Vse besede so neizpremenljive. Konstrukcija je kakor pri romanskih jezikih. Latinščina brez sklanje je poslednji cilj naravnega jezikovnega razvoja.

Telesno delo vzgojno sredstvo. Kako hitro korači čas in kako hitro prinaša zvišanje zahtev v vseh strokah človeške delavnosti, o tem nas prepričuje med drugim tudi šolska praksa, in to sočasno šol vseh vrst, od najnižje do najvišje stopnje. Ni temu tako dolgo, ko je še popolnoma zadoščala znalost nekajih vrst imen, da se je s sigurnostjo na pamet povedalo nekoliko pravil, ter ne samo izpolnile šolske zahteve, temveč pokazala tudi takozvana «izobrazba». Je-li še dolgo temu, da je v šolski praksi in to tudi v posameznih realijah vladal pronikavi verbalizem, oprt včasih niti najmanjšim nazorom. Danes je, hvala Bogu, že drugače! Skoro sočasno z odstranjenjem papirne novčne veljave doigrala je svojo ulogo tudi papirna veljava didaktička t. j. bogomolnost knjigam, belježkam, eksplikam i. dr. Namesto učenja in odgovaranja iz knjig nastopila sta popolno razviti nazor in samotvornost učenčeva pri vzgajanju in tudi v pouku, nastopila je izmena trpnega predmeta — kateri je dosedaj bil učenec — v tvorni predmet — kateri ima učenec z ozirom na svoj psihološki razvoj. Zavladuje občno prepričanje, da le to znanje ima ceno in se obvaruje za življenje, ki je vzniklo iz lastnega nazora, z lastnim premišljevanjem. Cena knjige, cena učitelja in cena vse šole ravna se le po tem, kako daleč morejo tvorno poseči v samostalni duševni razvoj učenčev. Moderna pedagogika ozirajoča se po sredstvu, s čegar pomočjo naj bi dosegla naznačeno načelo, našla je to v podobi samotvornosti učenca pri pouku. Nekdanj je zadostovalo, da se je povedalo, da so reči, to ne zadostuje več in ne zadostuje le njih pokazanje, temveč zahteva se, kjer je le mogoče, resnično uživanje, predmetov, njih poznavanje v delu, kakor zase poznavanje prirodnin v njih življenskem okolišu. Seveda, kakor že rečeno, kjer je in dokler je možno. K temu smotru zahteva se poleg razumove samotvornosti tudi telesna samotvornost in nastopa tudi telesno delo kot bistveno vzgojno sredstvo. Še ne davno se je mnenje o telesnem delu razdvajalo, ponekod se je v dokaz v uvednje poudarjal gospodarski ozir, ali smoter formalne izobrazbe. Časovni napredek je prinesel razrešenje in opustivši oba poprejšnja ozira ter stavi telesno delo na psihološki temelj in ga zahteva za vzgojno sredstvo, kajti psihološki razvoj mladeži to tirja. Na ta način bo po predavanju učitelja Jurija Schmiedla realizovalo vzgojo mladeži po modernih pedagoških načelih društvo «Arbeit» na Dunaju. V predavanju, objavljenem na kratko v časopisu «Zeit» z dne 11. novembra 1904 je razložil Schmiedl kratko in jasno, kako telesno delo pospešuje telesni in duševni razvoj učenca ter ocenil njega vzgojni pomen. Razun poprej navedenih momentov se posebna tehtnost polaga na dalekosežni vpliv poznavanj, katera se pridobe z izdelovanjem iz raznega materijala in na prospeh, koji prihaja ne samo s strani intelektualne, temveč tudi z ozirom tvorenja s kristalizačnih tolmačenj predstav in razvoj mišljenja. Društvo «Arbeit» namerava napraviti delavnico za delo iz papirja, lepenke, lesa, gline, železa, preskrbeti pomočke za risanje in slikanje; bode prirejalo izlete za načelo tehnološkega, zemljepisnega, zgodovinskega, prirodopisnega in geološkega pouka; nabrani materijal imajo pozneje gojenci fotografsko, mikroskopiško in drugače podelovati. Da bi se tudi pri nas napredovalo z duhom časa, da bi ne bili pozneje prisiljeni od drugod prejemati, kar bi že zdavno moglo doma biti pripravljeno. **J. St.**

Kdaj naj gre učitelj v pokoj? — «Beseda učit.» piše: V poslednji dobi so bili tuptam zasmehovani učitelji, kateri še imajo pravico do polne penzije, a vendar še služijo dalje. Ta način «častnega dela» svojih tovarišev so dodobra obsodili vsi, ki imajo čast v srcu, kakor je nekdo napisal v «Nar. L.». K temu je dodalo uredništvo med drugim ta pristavek: «Šolska služba je čimdalje napornejša, zahtevajoča vseh sil. Ne oporekamo, da morajo nekateri imenovani «preslužniki» biti telesno in duševno izdatnejši nego mlajši učitelji, da morejo nad njimi celo vznikati, a to so le poedini slučaji in nočemo navajati obratnih slučajev, kjer bolehalo, slabi, daleč za dobo zapoznani starci sebi, šoli in tovarišem v škodo, nalašč v službi ostajajo ter so gluhi namigljajem šol, nadzornika in tovarišev. Ne moremo drugače, da iznova ponavljamo, da obsojamo netaktno in brezobzirno nastopanje proti učiteljem-starcem, a opozarjamo, odstopijo li doslužni stari učitelji pravočasno, brez trapnega priganjanja in za nje sramotnega prisiljenja, prihrani si marsikateri težki trenutek, in prospeva svojemu stanu, kateri opravičeno na to deluje, da se skrajša težka, narporna službena doba.» S tem bode v resnici vsakdo izmed nas soglašal. **J. St.**

Kronika.

Višek nasilnosti. Prusko naučno ministrstvo je izdalo pred kratkim ta-le ukaz. Zahtevamo da naj se učiteljstvo poslužuje v govorenju edino le nemščine, posebno napram onim, ki so nemščine dovolj zmožni. Zapovedujemo dalje, da morajo učitelji v svoji rodbini govoriti edino le nemški in opozarjamo šolske nadzornike na to dejstvo, da naj se vestno prepričajo pri svojem nadzorovanju, ako spolnujejo učitelji ta ukaz. Dokaz izpolnovanja tega ukaza je, da morajo učiteljevi otroci, ki so za šolo godni, popolnoma biti večji nemščini. Ako se učitelj ne pokori temu ukazu, naznani naj se ga vladi in odzame se mu «Ostmarkzulage». Ako pa še to ne pomaga, naj se uvede proti njemu disciplinarna preiskava, ki ima namen dotičnega učitelja odpustiti iz službe. — To se godi v prosvetljeni Prusiji, v XX. stoletju. —a.

Nemški cesar v šoli. Nedavno je bil nemški cesar v šoli. Najprej je obiskal učiteljevo ženo in se žnjo ljubeznivo razgovarjal. Ko je slišal, da poučuje učitelj 58 otrok, je dejal: «To je pač muka, poučevati toliko otrok». Nato je šel v šolo. Podal je učitelju roko in ga prosil, naj mirno poučuje dalje. Potem je sledil pouku z velikim zanimanjem in končno podal zopet učitelju roko ter rekel učencem: «Otroci, bodjte pridni!» in odšel.

Učitelji pri socialnem delu. V 662 čeških Raiffeisenkah je delovalo v poslednjem času 532 učiteljev kot funkcionarjev. Med temi je bilo 54 predsednikov in 360 blagajnikov.

Učiteljska hranilnica «Komensky» v Pragi lepo napreduje. V novembru 1904 se je kupilo deležev za 1020 K, nobeden delež se ni dvignil; vloženih je bilo 14.637'01 K, dvignilo pa 11.208'31 K; izposodilo se je 71.460 K, dovolilo novih posojil 85.819 K. Prometa je bilo v tem mesecu 296.394'86 K.

Stroški za uk. Berlin je izdal l. 1902. za šolstvo 18,039.139 M. Eden ljudsko-šolski učenec velja mesto 70'69 M, realec 140'56 M, učenka višje deklishe šole 51'70 M in gimnazijec 159'5 M.

Koliko stane na Nemškem učenec ljudske šole. Po statističkih raziskovanjih se je dognalo, da stane učence ljudske šole v posameznih nemških državah: na Pruskem 48 mark, na Bavarskem 46, na Saskem 50, na Virtemberškem 42, na Badenskem 40, na Hessenskem 48, na Sasko-Weimarskem 43, na Meklenburškem-Streliskem 33, na Oldenburškem 44, na Brunšviškem 44, na Sasko-Meiningskem 45,

na Sasko-Altenburškem 40, na Sasko-Koburg-Gothskem 45, na Anhaltskem 50, na Švarzburg-Sonderhausenskem 42, na Švarzburg-Rudostadtskem 33, na Valdeškem 35, na Reusskem st. v. 30, na Reusskem ml. v. 38, na Šaumburg-Lipskem 28, na Lipskem 25, v Bukovcu 65, v Bremenu 77, v Hamburgu 74, na Alzaško-Lotarinskem 39 — na Nemškem sploh povprečno 47 mark.

Novi risarski tečaj za učitelje občnih šol kladenskega okraja je dovolilo ministrstvo na prošnjo učiteljskega društva «Komensky» v Kladnu. Tečaj vodi ravnatelj realke g. Fr. Netúkar in izvedba je izročena spretnim rokam g. prof. Al. Boude. To je prvi tečaj na Avstrijskem za učitelje ljudskih šol. Tečaj bo trajal od 1. marca do 15. julija t. l. Dovoljena dotacija znaša 1260 K.

J. St.

Nove učiteljske plače na Španskem. Z novim letom 1904 so urejene učiteljske plače na Španskem tako, da znaša najmanjša plača 500 peset (1 peseta — 78 h) Vendar se ravna plača po razmerju prebivalstva občin, kjer deluje dotični učitelj. In sicer so ti-le razredi:

V mestih s 500 — 1000 prebivalcev znaša plača	625 peset
» » » 3000 » » »	852 »
» » » 10000 » » »	1100 »
» » » 20000 » » »	1375 »
» » » 40000 » » »	1650 »
» » » nad 40000 » » »	2000 »
V mestu Madridu pa znaša plača	2700 »

Poleg tega dobiva učiteljstvo pobiljšek (bêro) v obliki naturalij, ki morajo znašati vrednost $\frac{1}{3}$ temeljne plače.

Zveza srbskih učiteljskih društev šteje sedaj 35 društev s 1118 udi. Zvezni organ «Učitelj» šteje 767 naročnikov, med njimi 256 učiteljev, a ostali naročniki so šole. Zvezni organ je sklenil lanske račune s deficitom 600 dinarov. Zveza izdava tudi mladinski list «Zoricu», ki ima 1361 naročnikov in deficit tega lista znaša 317. Zvezno premoženje znaša 81.791 dinarov. Lanskega glavnega zbora (16.—18. avg.) se je udeležilo 138 učiteljev. Glavni zbor je sklenil postaviti v Belemgradu svoj «učiteljski dom» za 60.000 dinarov. Šoh je posetil naučni minister, več okraj. šol. nadzornikov, a pogostil je zborovalce sam kralj Peter I. Prihodnje leto se skliče v Belemgradu vsesrbsko učiteljsko zborovanje. —ga.

Poljske in prusinske šole v Galiciji. L. 1902/3. so imeli Poljaki v Galiciji 43 meščanskih šol, a Rusini niti ene, ljudskih šol so imeli Poljaki 1980 z 4094 razredi in Rusini 1675 z 2214 razredi. Poljskih učiteljic in učiteljev je bilo 5749, ki so poučevali 414.719 otrok, a 2284 rusinskih učiteljic in učiteljev je poučevalo 204.717 otrok.

Rusko šolstvo v upravi pravoslavne cerkve. Rusko šolstvo nima enotne uprave. Pravoslavna cerkev si prilastuje vso upravo vseh šol, kakor da bi sploh naučnega ministrstva ne bilo, ki prispeva ogromno k vzdrževanju teh šol. L. 1903. se je potrošilo za vzdrževanje teh šol, ki so pod upravo pravoslavne cerkve in pod nadzorstvom sv. sinode nad 14 milijonov rubljev, a država je dala nad polovico. Vseh teh šol je bilo 43.602 s 1,217.598 učenci in 547.314 učenkami. Večina teh šol — nad 799 — je enorazrednic in nedeljskih — nad 300. — Posvetnih učiteljev na teh šolah je 41.861.

Dobro ga je dal! V neki šoli v «Lüneburger Heide» je vprašal nadzornik nekega šolarja, da mu naj pove dvočlensko število. Učenec pove 86, a nadzornik napiše nalašč 68. Kakor drugo število imenuje učenec 37, a nadzornik piše 73. Na vprašanje, ako ve povedati še kako število, odvrne učenec 44. In ko se obrne nadzornik h tabli, hoteč napisati to število, zabrusi mu učenec pogiogljivo: So, du olle Döskopp, nu schriew dat ok noch falsch!»

Proti novemu šolskemu zakonu na Ogrskem, s katerim ima nastati nova «pruska» era, vsporejajo vsi nemadjarški narodi protestne shode; tudi v Pragi skličejo nemadjarški akademiki z Ogrskega manifestni meeting. Ta zakon vzame poslednjo svobodo in ravnopravnost nemadjarških narodov. Kdaj bode konec madjarški ohôlosti?

J. St.

Grob J. A. Komenskega v Naardenu je po izvestju «osrednjega izobraževalnega zbora» v zelo žalostnem, ondotni muzej Komenskega v groznem stanju. Ta zbor je namreč poslal v Naarden dva delegata, koja sta se prepričala, da je grob Komenskega — njega gomila je za mestnimi vrati — v bivšem samostanu, sedaj v vojašnici. Prostor, kjer je bil Komensky pokopan, je sedaj spremenjen v kuhinjo, do katere je bil delegatom vstop prepovedan. Nekje pod tlakom v tej kuhinji so — ostanki Komenskega, Muzej pa je v tako turobnem stanju, da bi človek ne verjel. Stekla razbita, zbirka v neredu, brez nadzorstva. Delegati so se zaman potegovali za nakup nagrobnega kamna iz groba Komenskega. Po smrti posestnika tega kamna se bo namreč daroval češkemu muzeju. Osrednji izobraževalni zbor nabira zbirko za novo ustanovitev muzeja Komenskega. Tak nekaj sramoten obseg za naš narod (piše «Beseda učit.») ima ta vest o naši pieteti do telesnih ostankov Komenskega. Kakšen obseg še-le bi imela nepristranska, verna novica, o kateri bi bilo po pravici povedano, kako se vedemo glede duševne oporoke našega velikega rojaka, kako stremimo, da bi njega duh ne bil preganjan iz naših šol, da bi po njega ideji živeli in delali? Ne bila bi li ta vest morda še mnogo žalostnejša?

J. St.

Meščanske šole v Črni gori. Vlada je odredila, da se v vseh mestih ustanove dvorazredne meščanske šole za one dečke, ki ne gredo v srednje šole. Letos se je otvorila prva taka šola v Podgorici.

V krakovske ljudske šole je bilo letos vpisanih 4300 dečkov in 5300 deklic.

Poljskih šol v Bukovini je sedaj 24 za 26.000 Poljakov. V vseh srednjih šolah se poučuje poljščina, a izmed okraj. šol. nadzornikov sta dva Poljaka.

«Šolski bratje» imajo v Avstriji v 23 mestih 31 šol s 146 razredi in 5750 učenci in sicer 3 učit. pripravnice, 3 rokod. šole, 2 trgovski šoli in 1 realko, ostale šole so ljudske.

—e—

500 milijonov kron je bilo v l. 1903. darovanih v prosepah šolstva in sicer v — Ameriki.

V Rumuniji — ki šteje do 6.000.000 prebivalcev — deluje do 6000 učnih močih.

52 šolarskih kuhinj v mestih in 119 na deželi je imela Rumunija v l. 1902-3. In v 49. šolah so mogli preoddaljeni otroci celo prenočevati.

2430 učencev se je vpisalo l. 1903-4 v 10 srednjih nemških šol v Pragi. Od teh jih je bilo 1003 (41·28%) Nemcev, 1070 (44·03%) Židov, 332 (13·66%) Čehov in 25 (1·03%) drugorodcev. Glavni kontingent daje torej — židovstvo (!)

395 udov šteje «Jednota českého katolickeho učitelstva v kral. českem» l. 1904. Koliko je učiteljev — udov o tem poročilo modro — — molči. (!)

Zavest za prosveto. Zemstvo (deželno zastopstvo) gubernije Moskve je sklenilo na predlog kneza Trubeckoja praznovati spomin cesarjevičevega rojstva, da zbere glavnico 300.000 rubljev za podpore novih šolskih zgradb in dobiti od carja dovoljenje, da nosi ta ustanova ime cesarjeviča Alekseja. Tako se širi dobra skrb za šolstvo na Ruskem.

F. F. L.

Pravica Slovanom povsod enaka. Za 27·9% Nemcev na Moravskem vzdržuje država tri učiteljišča, za 71·36% Čehov pa štiri. Tako se gleda v Avstriji na § 19.